

Syntese for slåttemark

Bakgrunnsinformasjon

Slåttemark er åpen eller svært spredt tresatt semi-naturlig eng med vegetasjon som er prega av langvarig ekstensiv hevd gjennom regelmessig slått, ofte i kombinasjon med vår-/høstbeite. Lauveng er tresatt slåttemark hvor lauvet høstes enten ved stubbelauving eller lauving av styvingstrær. Slåttemark forekommer i hele landet både i innmark og utmark (utslått, markaslått) på arealer som tradisjonelt ble brukt til produksjon av høy/vinterfôr til husdyra.

Slåttemarkene er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket (pløyd) eller tilsådd i seinere tid, og ikke gjødslet eller sprøytet på moderne vis. Slått er og har vært viktigste hevdform, og utføres seint, det vil si etter at majoriteten av planter har blomstret og satt frø. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og dels også vårbeitet. Slåttemarkene er formet av mer eller mindre kontinuerlig ekstensiv bruk gjennom lang tid, ofte hundrer av år. Slåttemarkene har ofte et høyt arts mangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Slåttemarkskjøtselen gjør at artene fordeler seg jevnt utover i enga, og arts sammensetningen er dominert av urter framfor gras. Det er vanlig med lyselskende, konkurransesvake og tråkkømfintlige arter, samt arter med lavt vekstpunkt som raskt evner å vokse til etter slått. Ei velutvikla slåttemark har forholdsvis homogen vegetasjonshøyde der vegetasjonen er utvikla i sjikt. Artsdiversiteten varierer med kalinnhold, vannmetning og region.

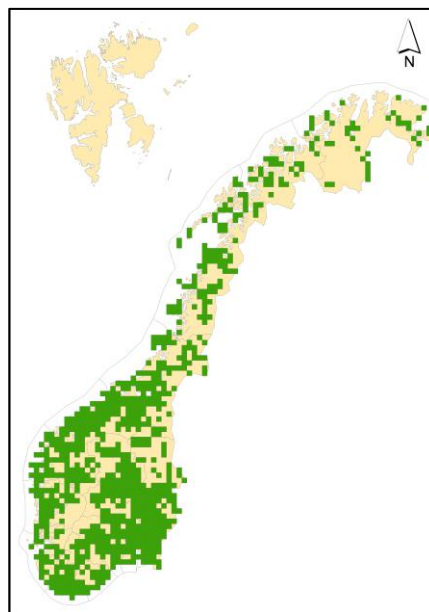
Ei slåttemark i god tilstand bærer preg av lang tids slått og beiting vår og/eller høst, uten spor etter moderne gjødsling (aktuell bruksintensitet 7JB-BA-3 og 4) eller fremmede arter, og som brukes på en måte som opprettholder det ekstensive preget (7RA-SJ-1). Slåttemarkpreget er opprettholdt ved at vegetasjonen er jevnt fordelt, forekommer i sjikt og gir et homogent preg.

Slåttemark omfatter alle grunntypene i semi-naturlig eng (T32-C-1-21) og semi-naturlig våteng (V10 C-1-3) med slåttemarkspreget (SP-a), hvor lauveng er slåttemark med dekning av overstandere på 5-25 % (1AG-A-E, 3-4) eller Høsting av tresjiktet (7JB-HT-ST/SL). Kartleggingsenhetene D2.1 Slåttemark, D2.1.1 Lauveng og E16 Semi-naturlig våteng (kun slåttemark) dekker til sammen vurderingsenheten Slåttemark.

Påvirkningsfaktorer

Artsdatabankens liste over påvirkningsfaktorer er benyttet. Følgende påvirkningsfaktorer er viktige for naturtypen:

	Påvirkningsfaktor	Utdypende beskrivelse	Tidsrom	Omfang	Alvorlighetsgrad
1	Påvirkning på habitat > Landbruk >	Moderne landbruk i form av intensivering med jordbearbeiding, innsåing av foredla grovfôrblandinger, gjødsling og sprøyting er aktiviteter som hver for seg eller i ulike kombinasjoner vil ødelegge naturtypen.	Pågående	Minoriteten av arealet påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
2	Påvirkning på habitat > Landbruk > Opphørt/reduert drift	Opphør av aktiv landbruksdrift truer naturtypen. Av slåttemark under oppfølging gjennom handlingsplan for slåttemark viser studier at majoriteten, minst 60 % der n=446, befant seg på aktive gårdsbruk i 2018. For lauveng vil mangel på skjøtsel av tresjiktet være en trussel, og føre til at denne utforminga av slåttemark mister sitt særpreg. For å ivareta naturtypen på sikt er det åpenbart at små og	Pågående	Majoriteten av arealet påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)

Kartlagt areal (daa)	41 888
Reelt areal (daa)	176 000

		større gårder i drift over hele landet med lett tilgjengelig redskap, folk og beitedyr er avgjørende for å lykkes med å få naturtypen ned i trua kategori.			
3	Påvirkning på habitat > Landbruk > Opphørt/ redusert drift > Slått	Slått som skjøtselstiltak skiller slåttemark og lauveng fra andre kulturmarker som bare beites. Skjøtsel med bare beitedyr uten slått vil over tid kunne føre til at slåttemarkspreget blir borte. Opphør av slått truer derfor naturtypen.	Pågående	Majoriteten av arealet påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
4*	Påvirkning på habitat > Landbruk > Opphørt/ redusert drift > Beite	Det var vanlig at slåttemarkene ble beita på ettersommeren og utover høsten etter slått og i noen tilfeller også om våren. Skjøtsel med bare slått uten beiting representerer derfor ofte ei forenkling av den tradisjonelle skjøtselen, og kan over tid føre til endringer i artssammensetningen.	Pågående	Majoriteten av arealet påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
5	Fremmede arter	Etablering av fremmede arter er en viktig påvirkningsfaktor i semi-naturlig eng inkludert slåttemark. Slåttemark kan være spesielt sårbar for etablering av fremmede arter fordi naturtypen ofte har en del bar jord som blir eksponert like etter slått. I Norge er det store geografiske variasjoner i omfanget av fremmede arter i semi-naturlig eng, og problemet er størst rundt Oslofjorden, i kystfylkene lengst sør i Norge og i Møre og Romsdal. For lauveng kan fremmede patogene organismer som angriper lauvings-trærne være en trussel. Både alm og ask er viktige stavingstrær som er mye brukt til lauving, og er sentrale treslag i mange av lauvengene innen utbredelsen til disse treslagene. Almesjukesopp <i>Ophiostoma novo-ulmi</i> og askeskuddbeger <i>Hymenoscyphus fraxineus</i> er eksempel på slike. Askeskuddbeger er nå utbredt over store deler av landet hvor det er ask.	Pågående	Minoriteten av arealet påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
6	Forurensning > Terrestrisk	Atmosfærisk forurensning som inneholder plantenæringsstoff, kan påvirke det økologiske samspillet i slåttemark og føre til endringer i artssammensetning. Her finnes ikke spesifikk kunnskap for slåttemark, men omhandler semi-naturlig eng generelt.	Pågående	Majoriteten av arealet påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
7	Klimatiske endringer	Lengre vekstsesong, høyere gjennomsnittstemperaturer og lange perioder med tørke eller mye nedbør vil på sikt kunne endre utviklinga i slåttemarkene negativt.	Pågående	Majoriteten av arealet påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
8	Påvirkning på habitat > Landbruk > Skogbruk (kommerisielt) > Skogreisning/treslag-skifte > Skogreisning (aktiv gjenplantning av tidligere åpen mark)	Planting av skog (inklusive gjødsling av skog) som klimatililtak på landbruksareal ute av drift kan føre til tap av slåttemark og lauveng.	Pågående	Minoriteten av arealet påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
9*	Påvirkning på habitat > Habitatpåvirkning - ikke jord- eller skogbruksakti-	Marginale dyrkingsarealer brukes til nedbygging for å ikke bygge ned dyrkbar jord. Dette kan medføre tap av slåttemark.	Pågående	Minoriteten av arealet påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)

	vitet (terrestrisk) > Utbygging/utvinning				
10*	Andre	Tap av humankapital og handlingsboren kunnskap om skjøtsel av slåttemark kan medføre endringer eller forenklinger av skjøtselen som igjen kan endre slåttemarkenes arts mangfold og utforming.	Pågående	Ukjent	Ukjent
11*	Påvirkning på habitat > Landbruk > Opphørt/reduert drift > Lauving/stubbelauving	Styvingstrær i lauveng er avhengig av jevnlig tilbakeskjæring for at de skal holdes vedlike, enten det er styvingstrær/stuver der kronene jevnlig tilbakeskjæres, eller at lauvengstrærne skjæres av nede ved bakken, stubbelauving.	Pågående	Majoriteten av arealet påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)
12*	Påvirkning på habitat > Landbruk >	Moderne landbruk i form av intensivering med jordbearbeiding, innsåing av foredla grovfôrblandinger, gjødsling og sprøyting er aktiviteter som hver for seg eller i ulike kombinasjoner vil ødelegge naturtypen.	Pågående	Minoriteten av arealet påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år)

*Påvirkningsfaktoren er ny sammenlignet med Rødliste for naturtyper 2018.

Status

Slåttemark inklusive lauveng er vurdert til kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for naturtyper 2018. Våteng er ikke inkludert i slåttemark, men ble vurdert til DD (datamangel) i 2018. Slåttemark klassifisert som «svært viktig» og «viktig», samt forekomster av lauveng klassifisert som «lokalt viktig», er utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven. Naturtypen har handlingsplan.

Slåttemark finnes i hele landet, fra boreonemoral (BN) sone til lavalpin sone (LA), og fra sterkt oseanisk seksjon (O3) til svakt kontinental seksjon (C1). Tidligere utgjorde særlig utmarks- og skrapslåtter svært store arealer her til lands, og rester av slåttemarksflora finnes i dag derfor i alle fylker. Siden utmarksslåtten opphørte tidligere enn slått i og på innmark, vil tilstanden til gjenværende utmarksslåttemark være gjennomgående dårligere. Dalfører der det er opprettholdt mer ekstensiv landbruksdrift med husdyrhold og grasproduksjon, utgjør gjerne kjerneområder, f.eks. i store deler av tidligere Oppland, Buskerud, Telemark, Agder, Vestlandet (der spesielt Møre og Romsdal er et meget viktig slåttemarksfylke) og i indre deler av Trøndelag. I lavereliggende og intensivt drevne områder på Østlandet, Trøndelag og Jæren finnes det lite slåttemark. De senere årenes kartlegging i Troms og Finnmark viser at det også finnes viktige slåttemark her.

Til og med 2022 er det totalt kartlagt 43 700 daa av naturtypen fordelt på 41 888 daa slåttemark, 1 162 daa lauveng og 670 daa våteng. Det antas et mørketall på 4, noe som gir et reelt forekomstareal på 176 000 daa.

Det er vanskelig å direkte sammenligne gjenværende areal med slåttemark i ulike land, delvis på bakgrunn av naturgitte forskjeller og noe ulik bruk, men også fordi kartleggings- og inndelingssystemene varierer. I enkelte land opereres det med fellesbetegnelsen grasmarksarealer («grasslands») som ikke skiller mellom slåtte- og beitemark. Dessuten har en i enkelte europeiske land gjennomført en heldekkende kartlegging der alt areal innen et område kartlegges. Dette har vi ikke gjennomført i Norge før ved innføringen av NiN i 2015. Kartleggingsarbeidet i Sverige har for eksempel vært tilnærmet heldekkende siden 1980-tallet gjennom Ängs- og betesmarksinventeringen. Ifølge den svenske databasen TUVU var det i april 2020 ca. 30 000 hektar med kartlagt verdifull slåttemark i Sverige, og der svensk landbruksstatistikk oppgir at det finnes 182 000 daa med slåttemark under oppfølging i 2022. I Finland har kartleggingen ikke vært heldekkende, og i 2014 var det registrert i overkant av 2700 hektar med slåttemark.

Fjernmåling ved for eksempel studier av gamle og nyere flybilder kan til en viss grad brukes for å finne fram til områder med semi-naturlig mark. Områdene må imidlertid sjekkes i felt, da de kan forveksles med andre naturtyper (f.eks. enkelte myrtyper og mot T41 oppdyrket mark med preg av semi-naturlig eng). Dessuten vil det ofte ikke være mulig å skille naturbeitemark fra slåttemark uten nærmere feltundersøkelser.

Mål og nullalternativ

Målet for naturtypen er at den vurderes som NT (nær truet) på Norsk rødliste for naturtyper i 2037. Det er gjort en trinnsvis vurdering av målsetting, med delmål for VU (sårbar) og NT. Målet om EN er allerede oppfylt ved utregning etter D-kriteriet. Målsetting om NT krever restaurering og skjøtsel av svært store arealer. I det følgende beskrives mål og tiltak for VU. For å nå VU må følgende delmål oppfylles:

Mål	Delmål	Rødlistekriterium	Målsetting per 2037	Nullalternativ per 2037
VU	1.1	D1 Andelen av totalareal biotisk forringet	Andelen av totalarealet som er forringet siste 50 år må gå fra >80 % til 50-80 % samtidig som graden av biotisk forringelse ikke øker.	Andelen av totalarealet som er forringet estimeres som all slåttemark i moderat, dårlig eller svært redusert tilstand. Denne andelen er per 2021 estimert til > 95 %
VU	1.2	D2ab Andelen av totalareal biotisk forringet	Andelen av totalarealet som er forringet i neste 50 år må gå fra >80 % til 50-80 % samtidig som graden av biotisk forringelse ikke øker.	Andelen av totalarealet som er forringet estimeres som all slåttemark i moderat, dårlig eller svært redusert tilstand. Denne andelen er per 2021 estimert til > 95 %
VU	1.3	D1 Graden av biotisk forringelse	Graden av biotisk forringelse siste 50 år må reduseres fra 50-80 % til 30-50 %.	Dagens status er gjeldende også i 2037: > 50 % av arealet er > 80 % forringet (tilsvarer EN).
VU	1.4	D2ab Graden av biotisk forringelse	Graden av biotisk forringelse neste 50 år må reduseres fra 50-80 % til 30-50 %.	Graden av biotisk forringelse kan forventes å øke på areal uten skjøtsel: > 50 % av arealet er > 80 % forringet (EN) og > 80 % av arealet er > 50 % forringet (EN).

Kunnskapshull

Kunnskapen om naturtypen vurderes som tilstrekkelig til å foreslå tiltak, det er derfor ikke foreslått prosjekter som vil dekke kunnskapshull for naturtypen.

Tiltak

For å nå målet om å forbedre status til VU vil følgende tiltak bidra i positiv retning. Tiltakene er beskrevet, og nåverdien av tiltakskostnader er beregnet for perioden fra tiltakene antas igangsatt (2019) og fram til 2037.

Tiltak	Navn	Beskrivelse	Påvirkningsfaktor	Varighet av tiltak	Nåverdi av tiltakskostnad*
Tiltak 0.1**	Slått	I dag slås ca. 9000 daa, se beskrivelse Tiltak 1.5.	2, 3, 9, 11	Årlig	
Tiltak 0.2**	Beite	I dag beites om lag 60 % av slåttemarkene i tillegg til at de blir slått, se beskrivelse Tiltak 1.6.	2, 4		
Tiltak 1.1	Hugst og rydding av gjengrodd slåttemark	For slåttemarker og lauvenger i gjenvekstsuksesjon (7RA-SJ- 3 og 4) der kratt og trær begynner å gjøre seg gjeldene, vil det første aktuelle tiltaket være å hugge og fjerne dette. Dette vil også gjelde slåttemarker og lauvenger i dårlig og svært redusert tilstand der det har skjedd opphør av drift med påfølgende gjengroing. 17 600 daa.	2, 9, 11	Engangs	64 700 000 kr
Tiltak 1.2	Restaurerings-slått	Slåttemark der skjøtsel gjenopptas etter år med forfall, har grove gjengroingsarter og et tykkere lag med daugras. Slått av slike arealer er mer arbeidskrevende sammenligna med årlig vedlikeholdsslått av ei slåttemark i god tilstand. 17 6000 + 6000 daa.	1, 2, 3	Hvert år første to år	87 600 000 kr
Tiltak 1.3	Gjerding	Gjerde rundt slåttemarka er viktig for at beitedyra holdes utenfor når enga	1, 2, 3, 4, 11	Engangs	155 000 000 kr

		vokser til før slått, mens det er viktig for å holde dyra innenfor for å sikre god nedbeiting vår og/eller høst, jf. lokale tradisjoner. 3 645 000 m gjerde.			
Tiltak 1.4	Styvingstrær: restaurering og nystyving	I gjenåpna lauvenger med fristilte eldre styvingstrær bør overvokste kroner tilbakeskjæres, dvs. restaureres, for at trærne ikke skal falle overende. Restaureringen gjør samtidig at styvingstreet kan komme inn i en gjenoptatt styvingssyklus. Det samme gjelder ved restaurering av stubbeskuddstrær. Videre må unge rekrutteringstrær nystyves for å sikre kommende generasjoner av styvingstrær. 1000 trær.	1, 2, 9, 11, 12	Engangs	700 000 kr
Tiltak 1.5	Slått	Slått er avgjørende tiltak for skjøtsel av slåttemark og skiller denne naturtypen fra semi-naturlig mark som bare beites. Mangel på skjøtsel i form av slått er en viktig årsak til nedgang i areal og tilstand for slåttemark. 35 600 daa.	2, 3, 9, 11	Årlig	277 000 000 kr
Tiltak 1.6	Beite	Beiting er en viktig del av skjøtselen i slåttemark, enten med høstbeite etter slått og/eller vårbeite. 21 360 daa.	2, 4	Årlig	39 000 000 kr
Tiltak 1.7	Håslått	Håslått er sein slått på ettersommeren for å fjerne tilveksten etter hovedslått. For slåttemarken uten tilgang til beitedyr kan en sein høstslått være aktuelt avbøtende tiltak for å få fjerna tilvekst. 14 240 daa.	2, 3, 4	Hvert 2. år	142 100 000 kr
Tiltak 1.8	Styvingstrær: vedlikeholdsstyving	Tradisjonelt ble styving for fôr gjennomført på ettersommeren etter slått. Hvis ikke greinene med blader skal brukes til fôr, kan styvingen også gjennomføres til andre årstider. Kvistene må ryddes vekk fra lauvenga etterpå. Dette gjøres manuelt. 2000 trær, inkluderer 1000 som per 2023 er styvet.	1, 2, 9, 11, 12	Hvert 5.-8. år	4 000 000 kr
Tiltak 1.9	Øke kunnskapen om tradisjonell skjøtsel av naturtypen regionalt	For å ivareta den store variasjonen av slåttemark og ulike skjøtelsesregimer som har frambrakt variasjonen er det viktig å fokusere på regionale tradisjoner for å hindre forenkling og ensretting av skjøtselen.	11	Engangs	9 500 000 kr

* Kostnadsdrivere per tiltak: For tiltak 1.3 er kostnader til gjerde, samt oppsetting av gjerde kostnadsdriverne. For tiltak 1.9 er det tidskostnader, samt noe kostnader til informasjonsmateriell. For øvrige tiltak er det i hovedsak tidskostnader knyttet til ulike skjøtselstiltak på relativt store arealer som medfører kostnader.

** Tiltaket er igangsatt og inngår i nullalternativet. Videreføring er en forutsetning for måloppnåelse.

Tiltaksanalyse – tiltakspakker

Blant mulige tiltak som er listet ovenfor, er det identifisert to tiltakspakker. Tiltakspakkene består av aktuelle tiltak som til sammen gjør at målet nås med minst 50 % sikkerhet.

	Tiltak som inngår i pakken	Sannsynlighet for måloppnåelse	Nåverdi av tiltakskostnad
Tiltakspakke 1	Tiltak 1.1, 1.2, 1.4, 1.5 og 1.8.	50-75 %	434 000 000 kr
Tiltakspakke 2	Tiltak 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8 og 1.9.	85-95 %	779 600 000 kr

Tilleggseffekter

Slåttemark er viktig for pollinerende insekter. Slåttemark er blomsterrike habitat og er relevante leveområder og områder for matsøk for pollinerende insekt. Tresatte slåttemarker, som bl.a. lauvenger, huser i tillegg gode reir-områder for vedboende pollinatorer. I Norge er matproduksjon i form av oljevekster (som raps, rybs), det meste av frukt og bær, enkelte grønnsaker, samt en utstrakt produksjon av frø av kulturplanter avhengig av god pollinering. Artsrike habitater som gamle kulturmarker i nærheten av produksjonsarealene kan øke matproduksjonen og gir mer stabile årlige avlinger. Dette fordi urterike habitater gir leverom for nettopp de ville pollinatorene.

Studier viser at semi-naturlige naturtyper er viktige for karbonbinding i jorda. Kunnskapen om kulturmarkenes rolle i klimasammenheng er mangelfull, og spesifikke studier på karbonlagring i slåttemark i Norge er ikke kjent. Derimot peker ulike utenlandske studier på at beiting i semi-naturlig mark, som naturbeitemark, stimulerer karbonopptaket i jordsmonnet. Dette henger bl.a. sammen med forekomsten av mykorrhiza og et rikt mangfold av mikroorganismer som trives best i intakt jordsmonn. Det er gjennomført studier av grasmark der en fant at naturbeitemark tok opp mer karbon enn beitemark som var pløyd, tilsådd og gjødsla. Det er også viktig å være oppmerksom på at planting av skog på gammel kulturmark ikke medfører en netto høyere karbonlagring.

Høyet fra slåtteeengene har tradisjonelt blitt brukt til vinterfôr til husdyra, som igjen har gitt mat i form av melke- og kjøttprodukter. De siste tiårene, fra rundt 2000, er det igjen blitt en økende interesse for å bruke høy fra naturenger som fôr til husdyr. Naturhøy er et fiberrikt og ofte smakfullt fôr siden det inneholder mange ulike planter og dermed mange ulike smaker. Derfor blir naturhøy i økende grad brukt som både «medisinfôr» til dyr med skrantende appetitt og til godt tilleggs fôr i krevende kalvings- og lammeperioder. I slåtteeengene finnes også krydderplanter som karve, bergmynte og ryllik.

Slåttemarka er det norske landbrukets genbank. Det genetiske mangfoldet i de gamle kulturmarkene har vært og er fortsatt en viktig ressurs for utvikling av norsk landbruk. Her vokser ville utgaver av kulturplanter som frukttrær, grønnsaker, ulike krydder- og medisiplanter, og ikke minst mange viktige utgangssorter til en rekke fôrplanter som gras- og kløverarter. I denne genbanken finnes viktige egenskaper som kan vise seg avgjørende når vi i framtida trenger å utvikle nye robuste kulturplanter. For plantegenetiske ressurser i vill flora i Norge er det utarbeidet en prioritert liste over 206 viltvoksende arter som enten er ville nytteplanter eller slektninger til slike, og da spesielt slektninger til plantearter som det drives foredling på eller som er viktige for norsk landbruk.

I artsrike kulturmarker som slåttemarker finnes rovinsekter, parasitter (som parasittveps) og snylteveps som er naturlige fiender til skadegjørere i produksjonslandskapet. Med mer artsmangfold rundt dyrkingsarealene vil en kunne redusere bruken av sprøytemidler mot disse skadegjørerne.

Kulturmark i god hevd er en nøkkel til samfunnssikkerhet. Brannberedskapen bedres med et kulturlandskap i hevd. Et gjengrodd landskap, ofte med tette kratt og busker inn mot husveggene, brenner langt lettere enn et kulturlandskap i hevd. Kostnadene ved å slukke vegetasjonsbranner er høye og stiller beredskapen overfor nye utfordringer. Ifølge Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap ble det registrert 2079 vegetasjonsbranner i 2018, året med den lange tørkesommeren. Det er dobbelt så mange som i 2017 og 2016. Beskyttelse mot ukontrollerbare naturbranner som kan ramme viktige samfunnsstrukturer, er også en økosystemtjeneste.

Det er totalt 798 av de trua artene som er kulturbetinga. Disse artene finnes spesielt innen artsgruppene biller, sommerfugler, lav, karplanter og sopp, og utgjør konkret 143 biller, 129 sommerfugler, 96 karplanter, 109 lav og 85 sopp. I tillegg til 67 vepsearter (inklusive humle- og biearter), 57 moser, 39 tovinger, 24 nebbmunner, 21 edderkoppdyr, 16 fugler, 4 pattedyr, to rettvinger og en amfibie. Dyremøkk er for eksempel et viktig og helt spesielt hotspot-habitat for en rekke ulike arter av møkkbiller eller gjødselsgravere i slåttemarker som også beites.

Samlet vurdering og anbefaling

Tiltakspakke 2 anbefales for måloppnåelse tilsvarende VU. Effekten av skjøtsel er godt dokumentert, og gir stor grad av sikkerhet for måloppnåelse. Ved å inkludere økt kunnskap om tradisjonell skjøtsel av naturtypen regionalt, tiltak 1.9, vil sikkerheten for måloppnåelse øke. For måloppnåelse NT må tiltakene iverksettes i et større omfang (se kunnskapsgrunnlag for detaljer).